

РУСЕЛИНА НИЦОЛОВА

(София)

ПРОБЛЕМАТИКА НА СЛОЖНИТЕ ИЗРЕЧЕНИЯ С КОМПЛЕМЕНТИ В БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК*

Тук ще бъде набелязан кръгът от проблеми, които възникват при описанието на сложните изречения с комплементи в български от гледна точка на взаимоотношението между формална и семантична структура (една част от тези проблеми са характерни и за съответните изречения в другите славянски езици, но друга част са типично български). Ще се спрем само на най-честите случаи, когато комплементът се отнася към *verbum finitum* от главното изречение.

Ключеви думи: синтаксис, семантика, сложното изречение, комплементи, пресупозиция.

В повечето синтактични теории под комплемент се разбира синтактична конструкция, означаваща пропозиция, която в семантичната структура заема позицията на аргумент към главния предикат в изречението — в български този предикат най-често е сказуемото в главното изречение, напр. *Иван ме помоли да му донеса книгата*. Комплементът може да означава и аргумент към второстепенен предикат в изречението, означен с нефинитна глаголна форма (причастие, деепричастие), която често е обособена, или прилагателно, напр. *Заставено да признае истината, момчето беше много смутено; Желаящите да се запишат трябва да се обадят в агенцията; Чувайки, че се отваря вратата, Мария се стресна*. Дискусионен е въпросът, дали можем да говорим за комплементи и към номинализирани предикати, напр. *Желанието му да замине за Америка го беше обзело напълно*. Тъй като тук нямаме възможност да правим преглед на теориите за комплементацията, ще отпратим читателя към краткия, но много инструктивен обзор за приноса

* Тази работа е част от научен проект 164 — 2008 г. по НИС, финансиран от Софийския университет „Св. Климент Охридски“ — България.

на различните лингвистични направления в тази област на Horie, Cormie (2000).

Моят интерес към спецификата на комплементите в българския език беше породен преди много години от великолепия доклад на акад. М. Ивич за фактивността на комплементите в сръбските изречения със *znati* на последния от Бърненските синтактични симпозиуми (Ivić 1980). Тук ще бъде набелязан кръгът от проблеми, които възникват при описанието на сложните изречения с комплементи в български от гледна точка на взаимоотношението между формална и семантична структура (една част от тези проблеми са характерни и за съответните изречения в другите славянски езици, но друга част са типично български). Ще се спрем само на най-честите случаи, когато комплементът се отнася към *verbum finitum* от главното изречение.

Ще започнем с въпроса за лексикалното значение на глаголите в главното изречение, които се свързват с комплементи. Трябва да се има предвид, че лексикалното значение на главния предикат е определящо до голяма степен за формално-семантичната структура на сложното изречение. Като пример ще посочим, че има предикати, чието лексикално значение определя контрафактивността на комплемента, напр. *привижда ми се, заблуждавам се, въобразявам си, фантазирам си*, докато други са свързани с пресупозиция за неговата фактивност, напр. *съжсаявам, разочаровам се, възхищавам се* и др. Срв.

(1.) *Николай си фантазира, че е в Тибет* — лексикалното значение на глагола *си фантазира* сочи, че комплементът означава не-факт, т. е. Николай не е в Тибет.

(2.) *Николай се радва, че е в Тибет* — пресупозицията на комплемента е, че той означава факт, т. е. Николай е в Тибет.

В българската граматика е известна следната семантична класификация на глаголите с комплементи от З. Геннадиева-Мутафчиева (ГСБКЕ 1983: 329): глаголи за сетивно възприятие — слухово, зрително или сетивно (*чувам, виждам, усещам, долавям*), за мисловна дейност (*мисля, помня, забравям*), за емоционална дейност (*обичам, мразя*), за волева (*искам, желая, заповядвам, забранявам*) или за речева дейност (*говоря, питам, разказвам*). Авторката говори и за смесени видове в семантично отношение: за емоционално-мисловна дейност (*предчувствам, предусещам*), за емоционално-волева дейност (*надявам се, мечтая, очаквам*), за волево-мисловна дейност (*възнамерявам, смятам, двоумя се*) и за волево-речева дейност (*нареждам, казвам, определям*).

Тук ще предложим една най-обща класификация, в която видовете в зависимост от обекта на изследване по-нататък може да бъдат конкретизирани. Различаваме две главни групи предикати: *ментални* и *каузативни*. При менталните предикати субектът, най-общо казано, отразява действителността, в която се включва и самият човек с неговия духовен свят. В менталните предикати влизат:

глаголи за перцепция, същинска (*виждам, чувам, слушам*), мнима (*счу ми се, стори ми се, привидя ми се*), метафорична, когато всъщност става дума за мисловен когнитивен процес и комплементът означава пропозиция, а не събитие, напр. *Видях* (= разбрах), *че Иван не е подготвен за тази работа* (вж. напр. Horie 2000);

когнитивни предикати (*мисля, смятам, зная, помня, забравя, доказвам*);

предикати за речева дейност, чрез която се предава и приема информация (*казвам, съобщавам, питам, отговарям, чувам, чета, пиша*);

предикати за емоционално отношение (*обичам, харесвам, радвам се, страхувам се, мразя, ненавиждам, учудвам се*).

За разлика от изреченията с ментални предикати изреченията с каузативни предикати досега почти не са разглеждани и затова нашата класификация има предварителен характер. Каузативните предикати означават, най-общо казано, предизвикване на промяна в действителността. Различаваме следните групи каузативни предикати:

проективно каузативни, които означават желанието на говорещия да предизвика промяна в действителността (*искам, желяя, стремя се, жадувам, държа, не приемам, отказвам се*);

речево каузативни, които означават речеви актове, с които говорещият цели да промени действителността (*моля, заповядвам, нареждам, забранявам, разрешавам, упътвам, разяснявам*). Трябва да отбележим, че и предикатите за речева дейност за предаване и приемане на информация са в широкия смисъл на думата каузативни, защото и те предизвикват особен вид промяна в действителността — промяна в информираността на слушателя, тъй че предлаганата класификация не е лишена от условност;

същински каузативни предикати, които означават различни действия, предизвикващи промяна в действителността (*накарам, предпазвам, преча, инициирам, отказвам*).

В зависимост от лексикалното си значение главните предикати могат да се съчетават с всички видове комплементи или само с един или два вида, напр. глаголет *попитам* се съчетава само с косвенов-ъпросителни комплементи с въпросителни местоимения, наречия и частици, напр. *Мария пита Владимир кога ще се видят на другия ден и ще ходят ли на екскурзия*, глаголет *наредя* се съчетава само с косвеноподбудително *да*-изречение, напр. *Началникът нареди да му докладваме утре по този въпрос*, а глаголет *видя* — с всички видове комплементи, напр. *Видях те, че / да идваш и къде спиращи с колата*.

Главният предикат може да има лексико-семантични варианти, които да изискват различни комплементи, срв.

(3.) *Аз мисля, че ще замина за Япония* и

(4.) *Аз мисля да замина за Япония* — в (3) се означава мнение, а в (4) — намерение действието да се извърши.

Важна роля при избора на комплемент играе афирмацията или негацията на глаголните форми в главното изречение. При много глаголи комплемент с *да* се среща само в съчетание с отрицателна форма на главния предикат. Срв.

(5.) *Аз зная, че на това място е имало стар римски град*.

(6.) *Аз не зная, че на това място е имало стар римски град* (употреба при специални прагматични условия, вж. Ivić 1980: 47, Nicolova 2001, Ницолова 2001).

(7.) *Аз не зная на това място да е имало стар римски град*, но не:
**Аз зная на това място да е имало стар римски град*.

Значение за семантиката на цялото сложно изречение оказват граматическите значения на главния глагол: лице, число, време, наклонение, евиденциалност. Да започнем с граматическото значение лице на главния глагол. При менталните предикати има значение дали глаголното лице е първо, от една страна, или второ и трето, от друга, защото при първо лице говорещият е субект на менталния предикат и говори за собствените си ментални процеси, докато в останалите лица говорещ и ментален субект не съвпадат. Съобщавайки за менталните процеси на друг субект обаче, говорещият дава известна представа и за собствените си ментални процеси. Срв.

- (8.) *Аз видях, че момчето продава вестници.*
 (9.) *Марина видя, че момчето продава вестници.*
 (10.) *Марина видяла, че момчето продава вестници.*
 (11.) *Марина е видяла, че момчето продава вестници.*
 (12.) *Марина била видяла, че момчето продава вестници.*

В (8.) в асерцията на изречението се посочва, че говорещият е ментален субект на перцепцията, докато в (9.) — (12.) в асерцията се посочва, че Марина е менталният субект. В (9.) обаче аористната индикативна форма *видя* е свързана с евиденциалната пресупозиция, че говорещият е бил свидетел на действията, за които говори, така че и говорещият, и Марина са възприели една и съща ситуация, означена в комплента. В (10.) обаче евиденциалната пресупозиция на глагола в главното изречение в ренаратив сочи, че говорещият знае за перцепцията на Марина от чужда реч, поради което той не е ментален субект на перцепцията за разлика от (9.). В (11.) пък конклузивната форма *е видяла* показва отново, че говорещият не е ментален субект на ситуацията, представена в комплента, тъй като неговата информация се основава на опита на други хора, а не на лично възприятие (контекстът може да посочи и че източник на информацията е умозаключение на говорещия). И в (12.) говорещият не е възприел ситуацията, възприета от Марина, тъй като пресупозицията на дубитативната форма *била видяла* означава, че източник на информацията за говорещия е чужда реч, както в (10.), но при това говорещият се съмнява в истинността на съобщението за акта на перцепцията на Марина. Тези примери показват как евиденциалните значения, които представят когнитивни състояние на говорещия, свързани с източника на информацията, се съотнасят със значението на менталните предикати в главното изречение.

Времето на глагола в главното изречение също играе важна роля във формалната и семантичната структура на сложното изречение, тъй като често то е интервал за референция на действието в комплента, т. е. налице е явлението *таксис*. Богатството на българската 9-членна темпорална система позволява времето на събитието в подчиненото изречение да се представя от две гледни точки, от две перспективи. При първата гледна точка, която е гледната точка на говорещия, основен ориентир е времето на речевия акт. В този случай *сега* е интервал, в който влиза T_0 — моментът на говорене. При втората гледна точка, която е гледна точка на менталния субект, *сега* е интервал, в който участник-наблюдател в събитието отразява събитието,

представено в комплемента — най-често този интервал е в плана на миналото, т. е. *сега* за когнитивния субект, участника-наблюдател е *тогава* за говорещия. Ето един пример, в който в едно изречение са представени двете гледни точки:

(13.) *Пророкът (...) с ужас забележи, че земята се тресе (презенс) само под неговите нозе и че къщите наоколо стоеха (имперфект) спокойни и неподвижни (Ел.–Пелин).*

Този пример показва как в две еднородни допълнителни изречения по различен начин се локализируют събитията, които са едновременни не само по отношение едно на друго, но и по отношение на събитието в главното изречение. В първия комплемент се използва презенс, за да се означи гледната точка на менталния субект — пророка, участник в събитието, а във втория комплемент се означава едновременност от гледна точка на говорещия, разказвача, който в художественото произведение е в ролята на всевиждащ и всечуващ наблюдател. Затова, тъй като събитието е станало преди момента на говорене, както и събитието в главното изречение, означено с аорист, вместо в презенс глаголят във второто подчинено изречение е в имперфект.

Ако говорещият е и ментален субект, той може да си избере чия гледна точка ще застъпи — собствената си или на ментален субект, но по-често предпочита перспективата на ментален субект.

Двете различни гледни точки се означават само с времената на индикатива, тъй като останалите евиденциали поради по-малкия си брой форми и синкретичността им не разполагат с необходимия ресурс за тази цел (вж. по-подр. Ницолова 2005, където е представена и таблица за употребата на времената на индикатива в главното и в подчиненото изречения при изразяване на двете гледни точки).

Влияние върху семантиката на комплемента може да окаже и илокуционната сила на главното изречение. Така например при въпросително главно изречение с глагола *зная* са възможни два комплемента с *че* и *да*, свързани с различни пресупозиции (по-подр. по този въпрос вж. Nicolova 2001). Напр.

(14.) *Знаете ли, че някой е писал вече по този въпрос?*

(15.) *Знаете ли някой да е писал вече по този въпрос?*

В (14.) *че*-комплементът е свързан с пресупозиция за фактивност — означава известен за говорещия факт. Затова говорещият не задава въпроса, за да получи нова информация, а за да провери дали

слушателят притежава същата информация, т. е. това е екзаминаторски въпрос.

Съвсем друго е значението на *да*-комплента в (15.): комплементът е свързан с пресупозиция за нефактивност, като говорещият подчертава, че само предполага, че е възможно *p*, т. е. възможно е някой да е писал по въпроса, и чрез въпроса си иска да получи информация от слушателя дали това възможно събитие има място в реалния свят. Тези примери показват тясното взаимодействие между илокуционна сила и семантична структура на изказването.

При съобщителни главни изречения със *зная* в положителна форма, както и в подбудителни изречения (в тях когнитивният глагол може да бъде *само* в положителна форма), е възможен само *че*-комплент с пресупозиция за фактивност. Срв. (5.) и

(16.) *Знай, че аз винаги ще бъда на твоя страна.*

Семантиката на (16.) е интересна с това, че всъщност императивната форма *знай* е в известен смисъл плеонастична, излишна, защото е ясно, че чрез новата предавана информация с комплента слушателят получава ново знание. Въпреки това говорещият употребява *знай*, за да подчертае пред слушателя, че информацията, предавана чрез комплента, е толкова важна, че слушателят трябва да я съхрани във фонда на своите знания. Срв. много точното семантично тълкуване на Апресян на такива изречения в руски: *Знай, что P = 'Я знаю, что P; я считаю, что ты не знаешь, что P; я считаю, что знание P важно для тебя; я хочу, чтобы ты знал, что P, и поэтому говорю, что P'* (Апресян 1995: 422).

В сложно изречение с повелителна форма на *помня* освен че се подканя слушателят да съхрани в съзнанието си предаваната в комплента информация, не епистемичната модалност излиза на преден план, а деонтичната — слушателят се подканя директно с *да*-комплента да извърши определено действие (17.), респ. да съдейства за извършване на действие от трето лице (18.), или индиректно — с *че*-комплента, който имплицира необходимостта от извършване на определено действие (19.). Срв.

(17.) *Помни да платиш телефона до 15!*

(18.) *Помни децата да излязат в 17 часа.*

(19.) *Помни, че телефонът се плаща до 15* — импликация: ти трябва да платиш телефона до 15.

Подобно значение на комплементите съществува и в другите славянски езици. Специално е отбелязано от Р. Ласковски при анали-

за на изречения с глагола *pamiętać* в полски с комплементи с *żeby*, които съответстват на българските *да*-комплементи, напр.

(20.) *Pamiętaj, żeby napisać do niej list.*

(21.) *Pamiętaj, żeby wszyscy przyszli punktualnie* (Laskowski 2008: 42–43).

Вторият важен елемент в сложното изречение с комплемент са свързващите думи между двете предикативни единици. Това са: съюзите *че*, *да*, съотносителните съюзи *дали...или*, *ли...или*, *ли...ли*, въпросителните частици *ли*, *дали*, въпросителните местоимения и наречия, релативите (вж. по-подр. по този въпрос, З. Геннадиева-Мутафчиева 1970, ГСБКЕ 1983: 328–346, Тишева 2000: 39–58). Напр.

(22.) *Не знаех дали Иван е пристигнал.*

(23.) *Не знаех Мария заминала ли е, или е още в София.*

Съюзите *че* и *да* освен свързващи елементи са знак и за някои пресупозиции, свързани с комплемента. Съюзът *да* е знак, че подчиненото изречение се свързва с пресупозиция за нефактивност, т. е. действието в него е възможно, предполагаемо, абсолютно или е необходимо, желано, заповядано. Напр.

(24.) *Началникът заповяда да заминем веднага.*

(25.) *Не съм чувал Антон да е учил в Германия.*

Съюзът *че* не е знак за фактивност, а сочи, че комплементът с него е немаркиран с пресупозицията за нефактивност. Поради това съюзът *че* свързва както фактивни, така и в определени случаи — нефактивни предикати и комплементи. Напр.

(26.) *Антония видя, че баща ѝ излезе.*

(27.) *Анна си въобразява, че е Мерилин Монро, че може да играе във филми*

— в този изречение има два лексикални маркера за ситуация от възможен свят — в главното изречение глаголът *си въобразява*, а в подчиненото — модалният глагол *може*. Областта на действие на двата маркера обаче е различна. Главният предикат определя контрафактивността на действията и в двата комплемента, тъй че „зачерква“ значението на глагола *може* във втория комплемент.

Поради областта си на действие върху цялото сложно изречение лексикалното значение на главния предикат може да предопредели избора на евиденциална форма в комплемента. Така например при глаголи, означаващи реч, която в комплемента се произказва, най-че-

сто в подчиненото изречение се използва не ренаратив, който граматически посочва, че източникът на информацията е чужда реч, а индикатив. Това става с цел да се избегне редундантното представяне на една и съща информация по лексикален и по граматически път — явление, характерно въобще за българското сложно съставно изречение. Срв.

(28.) *Елена каза, че брат ѝ заминава* (презенс, индикатив) *за Лондон.*

(29.) *Елена каза, че брат ѝ заминавал* (презенс, ренаратив) *за Лондон*

— с използването на лексикален и граматически маркер за източника на информацията чужда реч говорещият специално подчертава, че не той, а Елена прави преценка за истинността на пропозицията в комплемента, т. е. дистанцира се по-силно от предаваната информация в сравнение с (28.).

По наличието на два комплементизатора — нефактивен и не-нефактивен (*да* и *че*) българският език се отличава от сръбски и се доближава до балканските езици — гръцки, албански и румънски (вж. по-подр. Nicolova 2006). Има обаче и други славянски езици, в които съществуват освен не-нефактивни и нефактивни комплементизатори, напр. рус. *что, чтобы*, пол. *że, żeby* и др.

Въпросителните частици за разлика от съюзите са неутрални от гледна точка на признака 'фактивност', понеже означават дизюнкция на истинна и неистинна пропозиция, т. е. $pV\text{---}p$. Напр.

(30.) *Знаеш ли дали някой е писал вече по този въпрос?*

— тънката разлика между подчинените изречения с *да* (*Знаеш ли някой да е писал вече по този въпрос?*) и *дали* се състои в това, че в първия случай говорещият специално подчертава, че става дума само за ситуация от възможния свят на предположението, която би могла да намери място в актуалния свят, докато във втория случай говорещият пита подчертано за ситуация от реалния свят. В много езици липсват съответствия на *да*-комплемента в този случай и те се превеждат със съответствията на българските *дали*-комплемента (вж. напр. Ivić 1980).

Комплементизаторите *че* и *да* определят до голяма степен и избора на времената в комплемента, например в *че*-комплемента, както и в комплементите с въпросителни думи, са възможни по принцип и 9-те времена на индикатива и съответните им времена в другите евиденциали, а в *да*-комплемента се използват най-вече презенс и перфект.

Свързващите думи в повечето случаи означават илокуционната сила на комплемента — *че*-комплементите са съобщителни, *да*-комплементите — косвеноповелителни, косвенооптативни, съобщителни, комплементите с въпросителни думи — косвеновъпросителни, косвеновъзклицателни (когато въпросителната дума е знак за интензификация). Напр.

(31.) *Жената се учуди колко е пораснало детето.*

Някои свързващи думи имат значение и в информационната структура на изказването. Въпросителните местоимения и наречия означават фокуса в комплемента, въпросителните частици маркират освен илокуционната сила на комплемента и фокуса в него, който в много случаи е и фокус на сложното изречение (вж. по-подр. по този въпрос Тишева 2000: 39–58). Напр.

(32.) *Отговориха ми кога и с кого ще можем да заминем.*

(33.) *Аз не разбрах Иван ли ще те изпрати?*

(34.) *Аз не разбрах ще те изпрати ли Иван?*

За разлика от съюзите и въпросителните частици, които не са част на изречението, въпросителните думи и релативите са аргументи, адюнкти, рядко модификатори в подчиненото изречение. Напр.

(35.) *Албена си спомни къде беше сложила книгата.*

(36.) *Студентът научи какво му трябва за упражненията.*

(37.) *Студентът научи, каквото му трябва за упражненията.*

Направената най-обща скица на проблематиката на българските сложни изречения с комплементи показва, че тяхното проучване изисква многофакторен анализ, в който трябва да бъдат взети преди предвид:

а) лексикалното значение на главния предикат, като особено внимание се обърне на семантични признаци с модален и евиденциален характер — тези признаци се проектират върху цялото изречение и могат да „зачеркнат“ или да определят избора на подобни признаци с лексикален или граматически характер на предиката в комплемента. Освен това лексикалното значение на главния предикат предопределя значението на комплемента в най-общ план, а в някои случаи и свързаните с него пресупозиции за фактивност;

б) граматическите значения на главния предикат — лице (особено роля играе противопоставянето между говорещия и другите лица в комуникацията), число, време, наклонение, евиденциалност, афирма-

тивност или негация, която при редица предикати е важен фактор при избора на комплемент от определен вид, напр. *да*-комплент;

в) функциите на свързващите средства — комплементаризатори, частици, въпросителни местоимения и наречия, релативи. Тези функции са различни, тъй като, освен че имат свързваща функция, свързващите средства в някои случаи са и части на изречението (въпросителните местоимения и наречия и релативите). Конектори маркират и модалност, понеже въвеждат компленти, свързани или не с различни пресупозиции от гледна точка на фактивността, означават илокуционната сила на комплементите, които може да бъдат съобщителни, косвеновъпросителни, косвеноподбудителни, косвенооптативни, косвеновъзклицателни, определят възможните времена на глагола в комплента. Конектори може да означават и фокуса в информационната структура на изказването;

г) значението на комплента и свързаните с него пресупозиции или импликации, ако има такива, модалността му, илокуционната му сила, формалната му структура — граматическите значения на глагола в него — лице, число, време, залог, евиденциалност, строежа му и синтактичната позиция, която заема в сложното изречение — подчинено допълнително, сказуемноопределително, подложно изречение, и др.;

д) комбинаторика на главното изречение и комплента в семантичен и формален план: влиянието на главния предикат като лексема и грамема върху избора на определени видове компленти; комбинаторика на глаголните форми в главното изречение и в комплента при изразяване на различни семантични варианти на сложното изречение по време (таксис, гледна точка при избора на времето в някои видове компленти), евиденциалност, модалност; комбинаторика на лексикалните и граматическите маркери за модалност и евиденциалност и др.

Тази богата проблематика на сложните изречения с компленти в българския език засега е само частично проучена. Тъй че са необходими редица нови изследвания за нейното по-пълно осветляване.

Литература

- Апресян 1995: Ю. Д. Апресян. Проблема фактивности: *знать* и его синонимы. — В: *Интегральное описание языка и системная лексикография*, Избранные труды. Т. II. Москва, 1995, Школа „Языки русской культуры“, 405–433.
- Ivić 1980: M. Ivić. O faktivnosti rečenice čiji je glavni predikat glagol sa značenjem „znati“. — In: *Otázky slovanské syntaxe IV/2*, Brno, 45–48.
- Laskowski 2008: R. Laskowski. O pamięci i pamiętaniu. — In: *Bulgaristica — Studia et Argumenta*, Festschrift für Ruselina Nitsolova zum 65. Geburtstag. Hrsg. Si-

- grun Comati [Specimina philologiae slavicae, B. 151], München, 2008, Verlag Otto Sagner, 35–50.
- Генадиева-Мутафчиева 1970: З. Генадиева-Мутафчиева, *Подчинителният съюз ДА в съвременния български език*, София, 1970, БАН.
- ГСБКЕ 1983: Институт за български език. *Граматика на съвременния български книжовен език, Т. III, Синтаксис*, София, 1983, БАН.
- Ницолова 1998: Р. Ницолова. Мястото на лексиката в граматиката на ролята и референтността. — В: *Славянска филология*, т. 22, Доклади за XII международен конгрес на славистите, Краков, 1998, София, 1998, изд. „Анубис“, 7–24.
- Nicolova 2001: R. Nicolova. Semantik und grammatische Spezifik der Sätze mit Prädikaten des Wissens im Bulgarischen und Russischen. — In: *Zeitschrift für Slawistik*, Bd. 46. 2001, №. 1, 29–53.
- Ницолова 2001: Р. Ницолова. Значение и граматични особености на сложните изречения с предикати за знание в българския език. — В: *Съвременни лингвистични теории. Помагало по синтаксис* (съст. Св. Коева), Пловдив, 2001, Plovdiv University Press, 174–192.
- Ницолова 2005: Р. Ницолова. Гледната точка и употребата на времената в сложните съставни изречения с ментални предикати в българския език. — В: *Юбилеен славистичен сборник*, Сборник с доклади от Международната славистична конференция по повод десетгодишния юбилей на специалност *Славянска филология* в Югозападния университет „Неофит Рилски“, Благоевград 03.–05. 12. 2004, Благоевград, 2005, 312–324.
- Nicolova 2006: R. Nicolova. The Semantics of Complex Sentences with the Predicates *znay / znati* in Bulgarian and Serbian. — In: *Proceedings. Formal Approaches to South Slavic and Balkan Languages*, 18–20 October 2006, Sofia, Bulgaria, Dedicated to the 75th Anniversary of Prof. Jordan Penchev, 105–108.
- Тишева 2000: Й. Тишева. *Модел за интерпретация на сложното изречение в българския език*, София, 2000, СЕМА ПИИ.
- Horie, Comrie 2000: K. Horie, B. Comrie. Introduction. — In: K. Horie (ed.). *Complementation. Cognitive and Functional Perspectives*, Amsterdam, 2000, John Benjamins Publishing Company, 1–10.

Summary

Ruselina Nicolova

THE PROBLEMS OF THE COMPLEX SENTENCES WITH COMPLEMENTS IN BULGARIAN

The investigation of the complex sentences with complements in Bulgarian is a multifactor analysis, which has to take into account the following issues: a) the lexical meaning of the main predicate, which determines the meaning of the complement in general; b) the grammatical meanings of the main predicate — person (a special role plays the opposition between the speaker and the other participants in communication), number, tense, mood, evidentiality, affirmativity or negation; c) the functions of the linking words — complementizers, particles, interrogatives, relatives; d) the meaning of the complement and its related presuppositions or implications (if any), its modality, its illocutionary force, its formal structure, its syntactic position in the complex sentence; e) the combinatorial potential of the matrix sentence and the complement in both aspects — semantic and formal.